

כדרך זו מורה גם פיסוק הטעמים שהטעימו "בעבר הירדן" באתנח, כדי להבחין בין המקום בו דיבר עמהם, לבין השמות האחרים שבעבורם דיבר עמהם⁴⁶.
 ב. כנגד זאת, המתרגמים נחלקו עם בעלי הטעמים בפיסוק "בין פֶּאֶרְן וּבִין תַּפֶּל וּלְבָן וַחֲצֵרַת וְדִי זֶהֱבִי". לפי טעמי המקרא "לבן" מתקשר ל"חצרות", והקריאה היא: "בין פֶּאֶרְן וּבִין תַּפֶּל, ולבן וחצרת, ודי זהב". ואולם אונקלוס מצרף את "לבן" לשלפניו, ולפיו הקריאה היא: "בין פֶּאֶרְן וּבִין תַּפֶּל ולבן"; וזהו שתרגם "בִּפְּאֶרְן אֲתַפְּלוּ עַל מִנָּא" (בפארן תפלו על המן)⁴⁷.
 במחלוקתם נחלקו גם התנאים בספרי:

ר' יהודה אומר: הריהו אומר במדבר בערבה וגו', אלו עשרה נסיונות שניסו אבותינו את המקום במדבר, ואלו הם: שנים בים, שנים במים וכו'.
 אמר לו ר' יוסי בן הדורמסקית: יהודה ברבי, למה אתה מעוות עלינו את הכתובים? מעיד אני עלי שמים וארץ שחזרנו על כל המקומות, ואינם מקומות שנקראו אלא על שם מאורע.

ר' יהודה דורש את המלים כרמזים לעוונות ישראל שעליהם מוכיחם משה, כת"א; אבל ר' יוסי בן הדורמסקית מפרש שאלה הם שמות גיאוגרפיים כפשוטו של מקרא, וכדרך זו בא פיסוק הטעמים⁴⁸.

גם יוב"ע חולק על הטעמים ומנתק "לבן" מ"חצרת". ואולם תרגומו חולק גם על אונקלוס: לפי אונקלוס "בין פֶּאֶרְן וּבִין תַּפֶּל ולבן" הוא עניין אחד שאירע בפארן; שם תפלו על המן. אבל לדעת יוב"ע "בין פֶּאֶרְן וּבִין תַּפֶּל ולבן" רומז לשני עניינים: "וְאַרְגִּזְתוּן קִדְמוֹי בִּפְּאֶרְן עַל מִימַר אֱלִילִיָּא וּטְפִלְתוֹן עֲלוֹי מִלִּי שִׁיקְרָא וְאַיְתֵּרְעֻמִּיתוֹן עַל מִנָּא דְאַחִית לְכוֹן חִיוּר מִן שְׁמִיָּא" (והרגזתם לפני בפארן על דבר המרגלים, וטפלתם עלי דברי שקר והתרעמתם על המן שירד לכם לבן מן השמים). כדרך זו, שפארן ותפל הם שני עניינים שונים, פירש גם רש"י: "הוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן... ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים".

דוגמא כג – דברים ב, לד

וְנִלְכַּד אֶת כָּל עֲרֵיו בַּעַת הַהוּא וַנִּחְרַם אֶת כָּל עִיר מָתָם וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרֵנוּ שְׂרִיד — וּכְבָּשָׁנָא יָת כָּל קְרוּוְהִי בְּעֶדְנָא הַהוּא וְגַמְרָנָא יָת כָּל קְרוּוְהִי גְבָרִיָּא וְנָשִׂיא וּטְפָלָא לֹא אֲשָׁרְנָא מְשִׁיזִיב

- 46 ואילמלא כן היה האתנח בא תחת "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל" דוגמת במ' א, א: "וידבר ה' אל משה, במדבר סיני בשנה השנית..." — האתנח מפריד בין הרישא הכוללת את שם המדבר והנמען, לבין תיאור המקום הבא בסיפא.
 47 "לבן" רומז למן. "תפל" — "אתפלו", על דרך ספר שמ"ב כב, כז "עם עקש תתפל".
 48 ראה לכך רד"צ הופמן ואצל קוגוט, טעמים, עמ' 86.

‘מָתָם’ היא מלה קשה. רש"י שכתב “מָתָם — אנשים” פירש בעקבות אונקלוס “וַנַּחֲרֵם אֶת כָּל עִיר מָתָם” — “וַנַּחֲרֵם אֶת כָּל קְרוּיָא גְבָרִיא”, ונמצא שתרגם “כָּל עִיר מָתָם”, כל עיר שאנשים בקרבתה. וכן בתרגום איוב “מַעִיר מָתִים יִנָּאקוּ” (כד, יב) “מַקְרָתָא בְּנֵי נֶשְׂאָה נֶהְקִין” (=בני אנוש, אנשים). ומכיוון שלת”א מָתָם הם אנשים, תרגם בדברי יעקב “וַאֲנִי מָתִי מִסְפָּר” (בר’ לד, ל) — “וַאֲנָא עִם דְּמִנִּין”, אנשים מועטים (רש"י), וכן “וַיִּגֵּר שֵׁם בְּמָתִי מַעֲטָ” (דב’ כו, ה) “בְּעַם זְעִיר”.

ומכל מקום התרגום מנוגד לפיסוק הטעמים, שהרי מהטעמת מָתָם בזקף, טעם מפסיק, מתקבלת הקריאה “וַנַּחֲרֵם אֶת כָּל עִיר־מָתָם”. ואם כך מתחייב היה לתרגם “יֵית כָּל קְרוּיָא גְבָרִיא”, ואילו נוסח ת”א “כָּל קְרוּיָא גְבָרִיא” מוכיח שקרא את הפסוק “וַנַּחֲרֵם אֶת כָּל עִיר: מָתָם והנשים והטף”. ומכיוון שמנהג תימן היה לקרוא גם את ת”א על פי טעמי המקרא, הציע בעל “מרפא לשון” להטעים קְרוּיָא בזקף כדי להתאים את פיסוק הטעמים עם התרגום:

יֵית כָּל קְרוּיָא גְבָרִיא — הכי גרסינן. ומנהגנו לתרגם כן על פי טעמי המקרא. ואמנם מדלא גרסינן קְרוּיָא גְבָרִיא בסמיכות, ולא יאות לתרגם כן לפי האמת — נראה שהעיקר להעמיד טעם הזקף במלת קְרוּיָא, וכאילו אמר הכתוב “ונחרם את כל הערים: הַמָּתִים, והנשים והטף”⁴⁹.

ואולם ת”נ תרגם בדרך שונה, המתאימה עם פיסוק הטעמים: “ושצינן ית כל קורי תלילתה” (והשמדנו את כל הערים התלולות; בת”נ “ערים” הוא “קורי” ולא “קרוי”); נמצא שפירש “עיר מָתָם” כעיר מבוצרת, אולי משורש תמ”ם⁵⁰.

דוגמא בר — דברים כה, יח

אשר קָרָה בדרך וַיִּזְנֶב בך כל הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עִיף וַיִּגַע וְלֹא יֵרָא א—לֵהִים — דְּעָרְעָה בְּאֹרְחָא וְקָטִיל בָּהּ כָּל דְּהוּוּ מִתְאַחֲרִין בְּתָרְךָ וְאַתָּה מְשַׁלְּהִי וְלֹאִי וְלֹא דְחִיל (ח”נ: וְלֹא דְחִיל) מִן קָדָם ה’

49 והרי זה אופייני לחכם מחכמי תימן להציע להגיה את טעמי המקרא מחמת התרגום. בדרך הפוכה הלך בעל “אוהב גר”, שהציע להגיה בת”א ולגרוס קְרוּיָא גְבָרִיא בסמיכות, כדי להתאימו עם הטעמים (ובפירושו לתורה האריך בדבר). ועיין גם “באורי אונקלוס”. והגר”א נבנצל הציע: “אונקלוס קורא ‘ונחרם את כל עיר’ — דהיינו הגברים שהם עיקר העיר; ובנוסף, מדין ד’ אומות, החרמנו גם הנשים והטף. בכך מתיישבת קריאתו עם פיסוק הטעמים”.

50 השווה רד”ק (“שרשים”, מתה): “מָתִים יַחֲרִישוּ (איוב יא, ג), מִמָּתִים יָדָה ה’ (תהי’ יז, יד), מָתִי מִסְפָּר (בר’ לד, ל), וַיְהִי מָתִיו מִסְפָּר (דב’ לג, ו), מָתִיךָ בְּחָרֵב יָפְלוּ (ישע’ ג, כה)... וענין המלה הזאת אנשים. והשם מַעִיר מָתִים (איוב כד, יב), וְאִין מָתָם בְּבִשְׂרִי (תהי’ לח, ת). ופירוש וְאִין מָתָם בְּבִשְׂרִי — לא נשאר בי צורת אנוש. ועוד נכתבנו בשורש “תמם”. וכן מַעִיר מָתִים — מַעִיר שִׁישׁ בַּהּ אֲנָשִׁים הִרְבָּה, כלומר עיר נושבת. ומלת מָתִים לא מצאנו היחיד ממנה, ומשקלה פָּנִים — כי גם להם לא נמצא יחיד”.